

Osmanlı Devleti Kültür ve Medeniyet – Konu Özeti

- Osmanlı Devleti'nin devlet anlayışının oluşmasında eski Türk gelenekleri, İslam hukuku, hakim olunan bölgelerdeki yönetim anlayışları etkili olmuştur.
- Padişah sahip olduğu egemenlik hakkını adalet ile İslam dini ve kurallarına ve Türk töresine uygun olarak kullanmıştır.
- Osmanlı Devleti başkentleri; Söğüt, Karacahisar, İznik, Bursa, Edirne, İstanbul.
- Padişahın Yetkileri
 - **Yargı Yetkileri**
 - Müsadere : Hazineden maaş alan görevlilerin kanunsuz şekilde edindikleri mallarına el konulması.
 - Kulluk Hakkı: Devşirme sistemindeki kişiler üzerinde padişahın öldürme yetkisinin bulunması.
 - **Yürütme Yetkileri:** Divanı Hümayun ile birlikte kullanmıştır.
 - **Yasama Yetkileri**
 - Ferman
 - Kanunname
 - Adaletname: Halkın hakkının yönetene karşı korunduğu padişah belgesi.
 - Berat
- Saray üç kısımdan oluşurdu. Enderun(iç saray), Birun(dış saray), Harem.
- Enderunda; saray okulu, arz odası, büyük oda, küçük oda, hazine odası, has oda, doğancılar odası, kiler odası, seferli odası bulunurdu.
- Birunda; divanhane, altı bölük halkı, cebeciler, topçular, müteferrikalar, mehterhane bulunurdu.
- Haremde; padişahın özel dairesi, kızlar bölümü, padişah anneleri, eşleri ve kızlarının oturduğu daireler bulunurdu.
- Veraset sisteminin gelişimi; Osman Bey ve Orhan Bey dönemlerinde “Ülke hanedan üyelerinin ortak malıdır.”, 1. Murat döneminde “Ülke padişah ve çocuklarının malıdır.”(Amaç merkezi otoritenin güçlenmesi ve taht kavgalarının önlenmesi), 2. Mehmet döneminde “Ülke sadece padişahındır.”(Amaç merkeziyetçi yapıyı güçlendirmek), 1. Ahmet döneminde Ekber ve Erşed sistemi ile en büyük ve en olgun kişinin tahta çıkması şeklinde görülmüştür.
- Şehzade=Çelebi: Padişahın erkek çocukları.
- Lala: Padişahın çocuklarını sancaklarda idari ve askeri konularda eğiten kişi.
- Şehzadeler yabancı devletlerin kışkırtmalarına karşı Rumeli'ye gönderilmezlerdi.
- Sancak sistemine 3. Mehmet son vermiştir.
- Sancağa çıkmadan tahta oturan ilk padişah 1. Ahmet'tir.
- Şimşirlik: Sancağa çıkmayan şehzadelerin sarayda eğitimlerini tamamladıkları bölüm.
- Divanı Hümayunda siyasi, askeri, adli ve mali işler görüşülürdü. Bugünkü bakanlar kuruluna benzerdi. Fakat şikayet ve davalara bakması özelliğiyle ayrılırdı.

- Fatih'ten itibaren divana veziriazamlar başkanlık etmiştir. Kanuni'den itibaren Kubbealtı denilen yerde toplanmış, 2. Mahmut tarafından kaldırılmış yerine bakanlıklar getirilmiştir.
- Divan kararlarına hüküm denmiş, bu hükümlerin yazıldığı deftere de mühimme defteri denmiştir.
- Divanı Hümayun Üyeleri
- **Sadrazam(Veziriazam):** Olma şartı müslüman olmak ve Türkçe bilmek. Sefere katıldığında Serdar-ı Ekrem unvanını alırdı. Sadrazamlık makamına Paşa Kapısı veya Babıali denirdi.
- **Kubbealtı Vezirleri:** Sadrazama yardımcı olan görevliler. Vezir olma şartı beylerbeyliği ve sancak beyi görevlerini yapmış olmak, Müslüman olmak ve Türkçe bilmek.
- **Kazasker(Kadıasker):** Askeri davalardan, eğitim ve adalet işlerinden sorumludur. Olma şartı Türk ve Müslüman olmak ve medrese çıkışlı olmak. İlk kazaskerlik 1. Murat döneminde oluşturuldu. Kadı ve müderrislerin atamasını yapar. Fakat başkent kadılarını padişah atardı. Rumeli kazaskeri Anadolu kazaskerinden daha kıdemliydi.
- **Defterdar:** Her türlü mali işlerden sorumluydu. Bütçeyi hazırladı.
- **Nişancı:** Padişah adına tuğra çekerdi. Fethedilen arazilerin kaydını tutar bunları Tahrir defterine yazardı. Tüm kanunları bilmek zorundaydı.
- **Reisülküttap:** Daha önceden nişancıya bağlı katipken 17. Yy'dan itibaren dış işlerinden sorumlu olmuştur.
- **Şeyhülislam(Müftü):** Daimi üye değildi. Görüşü alınmak üzere çağrılırdı. Kanuni döneminde sadrazamla eşit konuma getirildi. Atama ve görevden azletme gibi işlerini padişah yapardı. Türk, Müslüman ve medrese çıkışlıdır.
- **Yeniçeri Ağası:** İstanbul'un güvenliğinden sorumludur. Alınan kararları yeniçerilere bildirirdi.
- **Kaptanıderya:** Donanma komutanı.
- Sadrazam, İstanbul'un genel düzeninden de sorumludur.
- Taht kadısı, İstanbul'un adalet işlerinden sorumludur.
- Yeniçeri ağası, İstanbul'un güvenliğinden sorumludur.
- Şehremini, İstanbul'da bayındırlık ve belediye işlerinden sorumlu.
- Mimarbaşı, İstanbul'un imar işlerinden sorumludur.
- Yönetici Sınıf seyfiye, ilmiye ve kalemiye olarak ayrılırdı.
- Seyfiye sınıfı askeri ve idari işlerden sorumludur. Bu sınıftakiler, sadrazam, vezirler, kaptanıderya, yeniçeri ağası, beylerbeyi, sancak beyi.
- İlmiye sınıfı eğitim, din ve hukuktan soru,mludur. Bu sınıftakiler, şeyhülislam, kazasker, müderris, kadı.
- Kalemiye sınıfı bürokrasi ve diplomasiden sorumludur. Bu sınıftakiler, defterdar, nişancı, reisülküttap, katip.
- Yönetilenler Müslüman ve gayrimüslim halktır. Köylüler, şehirli, göçebeler ve tüccarlar. Vergi verirlerdi.
- Taşra teşkilatı eyalet, sancak, kaza ve köy olarak sıralanırdı. Eyaletlerde yönetimden beylerbeyi, güvenlikten subaşı ve adaletten kadılar sorumludur. Sancaklarda yönetimden sancakbeyi, güvenlikten subaşı ve adaletten kadılar sorumludur. Kazalarda yönetimden kadı, güvenlikten subaşı ve adaletten kadılar sorumludur. Köylerde yönetimden köy kethüdası(köy muhtarı), güvenlikten yiğitbaşı ve adaletten kadı naibi(kadı vekili) sorumludur.
- Tanzimat dönemindeki vilayet nizamnamesi ile ülke idari bakımdan yeniden şekillenmiştir. Vilayet(Vali), Liva(Mutasarrıf), Kaza(Kaymakam), Nahiye(Müdür), Köy(Muhtar).
- Muhtesip kadının izni ile narh(fiyat) belirlerdi.

- Kapan emini, hububat, meyve ve sebzelerden alınacak vergileri belirlerdi. Ürünlerin tartılması ve adaletli şekilde dağıtılmasını sağlardı. Kapan, üretilen malların topladığı yer.
- Beytülmal emini, kamu haklarını koruyan görevli.
- Bac emini, ticaret ve sanatla ilgili vergileri toplardı.
- Merkeze bağlı(Saliyanesiz-Yıllıksız) eyaletler, dirlik(tımar) sisteminin uygulandığı eyaletlerdir. Yöneticileri merkezden atanırdı. Bunlar Rumeli, Anadolu, Budin, Bosna, Erzurum, Diyarbakır, Van, Karaman, Sivas, Musul, Şam, Trabzon, Kıbrıs.
- Özel yönetimli(Saliyaneli-Yıllıklı) eyaletler, iltizam sisteminin uygulandığı eyaletlerdir. Bunlar Mısır, Trablusgarp, Habeş, Yemen, Basra, Cezayir, Tunus.
- İmtiyazlı (Ayrıcalıklı) eyaletler, içişlerinde serbest, dış işlerinde Osmanlı'ya bağılıdır. Yöneticileri padişah tarafından onaylanır, bey, han, şerif, voyvoda denirdi. Bunlar Boğdan, Kırım, Eflak, Hicaz, Erdel, Lehistan.
- Hicaz dini özelliğinden dolayı asker ve vergi vermezken, Kırım asker gönderir ama vergi vermezdi.
- Şeri hukuk sadece Müslümanlar üzerinde uygulanmıştır. Gayrimüslimler kendi hukuk kurallarına göre yargılanmışlardır.
- Adalet işlerinin divandaki temsilcisi kazaskerdir.
- Şeyhülislamın yargılama yetkisi yoktur.
- Kadılar devletten maaş almaz, davalardan aldıkları harçlarla geçinirlerdi.
- Kadılar, miras, ticaret ve nikah gibi davalara bakardı, vakıfları denetler ve vergilerin düzenli şekilde hazineye aktarılmasını sağlardı, ferman ve beratların halka ulaşmasını sağlardı, vergi oranlarını belirler ve vergileri merkeze ulaştırırdı, yeni işletme kurulmasını onaylardı, reayanın isteklerini divana bildirirdi, kazalarda belediye işlerini yürütürdü.
- Kapıkulu askerleri merkezde padişaha bağlı maaş alan sürekli ordudur.
- Kapıkulu askerleri, hükümdar sefere çıktığında sefer bahşisi alırlardı.
- Pençik sistemi, savaşta esir alınan Hristiyan çocuklarının beşte birinin devlet hizmetine alındığı sistemdir. Türk ve İslam terbiyesi alan bu çocuklar daha sonra Acemi Oğlanlar Ocağına alınırlardı. 1. Murat döneminde oluşturulmuştur.
- Devşirme sistemi, devletin asker ve idari hizmet görevlisi ihtiyacını karşılamak amacıyla uygulanan sistemdir. Devşirmelerin bir kısmı enderunda yetişerek devlet adamı, bir kısmı ise asker ihtiyacını karşılardı.
- Devşirme sistemine sadece Hristiyan çocuklar alınırdı. Ailesinin rızası gerekiyordu. Tek çocuk varsa devşirilmezdi. Vücudunda leke olanlar, yüz kızartıcı suç işleyen ailelerin çocukları devşirilmezdi. Bir aileden bir kişi devşirilirdi.
- Acemi Oğlanlar Ocağı Enderun'a kaynaklık ederdi.
- Top Arabacıları Ocağının komutanına arabacıbaşı, Cebeci Ocağı komutanına cebecibaşı, Lağımcı Ocağı komutanına lağımcıbaşı, Humbaracı Ocağı komutanına humbaracıbaşı denirdi.
- Kapıkulu süvarilerine Altı Bölük Halkı da denirdi.
- Tımarlı sipahiler kendilerine dirlik olarak verilen toprağı işleyerek gelirlerini sağlardı. Bu gelirler ile cebelü denilen atlı asker beslerlerdi. Tımarlı sipahiler savaş zamanında sancak beyinin emrinde toplanırdı.
- İlk Osmanlı donanması Orhan Bey döneminde Karesioğulları Beyliğinin alınması ve Karamürsel'de ilk tersanenin açılması ile oluşturulmuştur.
- Yıldırım Beyazıt döneminde Gelibolu'da büyük bir tersane inşa edilmiştir. En büyük tersane ise Fatih döneminde açılan Haliç Tersanesi'dir.

- Donanma, Fatih zamanında gelişmiş, en parlak dönemini Kanuni döneminde yaşamıştır.
- Levet: Donanma askeri.
- Fatih döneminde Karadeniz, Kanuni döneminde Akdeniz Türk gölü olmuştur.
- Önemli denizciler; Piri Reis, Kılıç Ali Paşa, Seydi Ali Paşa, Murat Reis, Salih Reis, Turgut Reis, Barbaros Hayrettin Paşa, Kemal Reis.
- Toprak Sistemi
- **Miri Arazi:** Fetihler kazanılır. Mülkiyeti devlete aittir. Sadece kullanım hakkı miras bırakılabilir.
- Dirlik: Bu arazileri kullananlar, devlete ödemeleri gereken vergiyi memurlara ve sipahilere öderdi.
- Has: Yıllık geliri yüz bin akçeden fazladır. Padişahlara, şehzadelere, divan üyelerine, beylerbeylerine ve sancak beylerine verilirdi. Has sahipleri gelirin beş binini kendilerine ayırır geri kalanların her beş bini ile cebelü beslerlerdi.
- Zeamet: Yıllık geliri yirmi bin akçe ile yüz bin akçe arasında değişirdi. Orta dereceli devlet memurlarına, hazine ve tımar defterdarlarına, alay beylerine, kale dizdarlarına ve divan katiplerine verilirdi. Zeamet sahipleri gelirin beş binini kendilerine ayırır geri kalanların her beş bini ile cebelü beslerlerdi.
- Tımar: Yıllık geliri üç bin ile yirmi bin akçe arasında değişen topraklardır. Tımar sahipleri gelirin üç binini kendilerine ayırır (Buna kılış tımarı denirdi.) geri kalanların her beş bini ile cebelü beslerlerdi.
- Eşkinici: Savaşta iyi hizmet verenlere verilirdi.
- Mustahfız: Camilerde görevli imamlara verilirdi.
- Hizmet: Sarayda çalışanlara verilirdi.
- Mukataa: Geliri iltizam yoluyla doğrudan devlet hazinesine aktarılırdı.
- Paşmaklık
- Malikane
- Yurtluk: Sınır boylarındaki askerlere, kasaba ve şehir memurlarına verilirdi.
- Ocaklık: Kale muhafızlarına ve tersane giderlerine ayırlırdı.
- Metruk: Halkın yararlanmasına ayrılmış alanlardır. Yollar, meydanlar, namazgahlar, mesire, panayır, pazar...
- Mevkuf(Vakıf)
- Mevat: Ziraate elverişsiz çorak, bataklık, taşlık arazi.

Mülk Arazi

- Öşüriyye: Müslümanların elindedir. Arazi vergisi olarak çift resmi, ürün vergisi olarak öşür ödenirdi.
- Haraciyye: Gayrimüslimlerin elindedir. Arazi vergisi olarak ispenç(muvazzaf haracı), ürün vergisi olarak haraç(mukassem haracı) ödenirdi.
- Tımar sistemini 2. Mahmut kaldırmıştır.
- En önemli sanayi kuruluşları tophane, baruthane ve feshanedir.
- İlk bakır para Osman Bey, gümüş para Orhan Bey, altın para Fatih Sultan Mehmet, kağıt para(kaime) Abdülmecit döneminde basılmıştır.
- Açılan bankalar; Bankı Dersaadet(Tanzimat), Bankı Osmani(Tanzimat), Bankı Şahane-i Osmani(Tanzimat), Memleket Sandıkları ve İstanbul Emniyet Sandığı(Tanzimat), Ziraat Bankası(2. Abdülhamit), Osmanlı İtibar-i Milli Bankası(2. Meşrutiyet).

- Vergiler
- **Şeri Vergiler**
- Öşür(aşar)
- Haraç
- Cizye: Gayrimüslimlerden askerlik yapmamaları karşılığı alınır. Çocuk, kadın ve papazlardan alınmazdı. Islahat Fermanı ile kaldırıldı.
- **Örfi Vergiler**
- Çiftbozan
- Avarız
- Ağnam
- İспенç
- Derbent Resmi
- Çift Resmi
- Bac
- Bennak: Çok az arazisi olanlardan alınan vergilerdir.
- Mücerred: 20 yaşına geldiği halde evlenmeyen ve babasının yanında kalan bekar çiftçilerden alınır.
- Arusane: Evlenenlerden kız tarafının ödediği vergi.
- Cerime: Suçlulardan alınan vergi.
- Gümrük Resmi
- Sıbyan mektebinde ders verenlere muallim denirdi.
- Medreselerde; eğitim müderris denilen öğretmenlerden tarafından verilmiştir. Eğitim dili Arapçadır. Eğitim ücretsizdir. Dini (Kuran, hadis, fıkıh, kelam) bilimler ve pozitif bilimler(kimya, matematik, astronomi, tarih, coğrafya) okutulmuştur. Medrese öğrencilerine suhte, talebe ve danişment denmiştir. Hariç, dahil ve sahn bölümlerinden oluşmuştur.
- Loncalarla mesleki, dini ve ahlaki eğitim verilirdi.
- Enderun 2. Murat döneminde kurulmuş, Fatih döneminde en etkili seviyeye ulaşmıştır. Devlet memuru, idareci, sanatkar ve saray görevlisi yetiştirmek amacıyla kurulan saray okuludur. Başlangıçta gayrimüslim öğrenciler eğitilmesine rağmen sonraları Müslümanlarda öğrenci olmuşlardır. Eğitim dili Türkçedir. Askeri, idari, beden eğitimi ve sanat eğitimi verilirdi.
- Rüştiye=Ortaokul. 2.Mahmut döneminde açıldı.
- Darülmuallim, erkek öğretmen yetiştiren okul. Abdülmecit döneminde açıldı.
- Darülmualimat, kız öğretmen yetiştiren okul. Abdülaziz döneminde açılmıştır.
- Darülmaarif, devlet memuru yetiştiren okul.
- Darülfünun, Tanzimat döneminde açılan yüksek okul. 1900 de darülfünunuşahaneye çevrildi.
- Mekteb-i mülkiye, kaymakam, okul müdürü ve nahiye müdürü yetiştirmek için Abdülmecit döneminde açıldı.
- Islahhane, Mithat Paşa tarafından açılan sanat okulu. Terzilik, kunduracılık ve saraçlık bölümlerinden oluşur.
- Sanayi mektebi, çeşitli sanat dallarını öğretmek amacıyla Abdülaziz döneminde açıldı.
- Galatasaray Sultanisi ve Hukuk Mektebi, Abdülaziz döneminde açılmıştır.
- Baytar mektebi 2. Abdülhamit döneminde açıldı.
- Nakli ilimler, Kuran, hadis, fıkıh, kelam, tefsir ...vs.

- Akli ilimler, felsefe, mantık, matematik, tarih, coğrafya, tıp, kimya ...vs.
- Açılan ilk medrese Orhan Bey döneminde İznik'te açılan Süleyman Paşa Medresesidir. Bu medresenin ilk müderrisi Davud-u Kayseri'dir.
- Matematik ve Astronomi; Ali Kuşçu, Sinan Paşa(Tazarrunname, Nasihatname), Matrakçı Nasuh(Cemal'ül-Küttap, Kemal'ül-Hisab), Molla Lutfi(Taz'if'ül Mezbah), Kadızade-i Rumi(Muhtasar-ı Fi'l Hisab), Takiyüddin Mehmet, Ali İbni Veli(Tuhfetü'l Adad).
- Tıp; Sabuncuoğlu Şerafettin(Cerrahiyet'ül Haniyye. Ameliyat sırasında hekim ve hastanın duruşları ile cerrahi aletleri anlatır. Yılan zehrine karşı bulunan ilaç ve hayvanlar üzerindeki deneylerden bahseder.), Akşemseddin, Altunizade, Ahmedî, Davus Antaki, Hekimşah Mehmed Kazvini, Mehmed Efendi, Nidai, Kaysunizade Mehmet, Takiyüddin Sirazi.
- Din-Hukuk-Mantık; Molla Fenari(Maddet'ül Hayat. 2. Murat döneminde şeyhülislamlık görevine getirilmiş ilk şeyhülislamdır.), Zembilli Ali Cemali Efendi(El Mutahharat. Sultan 2. Beyazıt, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni döneminde şeyhülislamlık yapmıştır.), Kemal Paşazade(Tevarih-i Ali Osman), Ebusuud Efendi(Kanunname, Duaname).
- Vakanüvis, tarihi olayları kaydetmekle görevli olan kişiler. Naima(İlk resmi vakanüvis.), Abdurrahman Şeref, Ahmet Cevdet Paşa, Evliya Çelebi ve Tursun Bey.
- Tarih-Coğrafya; Aşık Paşazade(Tevarih-i Ali Osman), Tursun Bey(Tarih-i Ebu'l Feth), Neşri(Cihannüma), Hoca Saadettin(Tac-üt Tevarih), Evliya Çelebi(Seyahatname), Naima, Ahmet Cevdet Paşa(Mecelle, Tarih-i Cevdet. Devletin resmi tarihçisidir.), Abdurrahman Şeref(Tarih-i Devlet-i Osmaniyye), Katip Çelebi(Keşf'üz-zünun, Fezleke, Cihannüma), Piri Reis(Kitab-ı Bahriye), Seydi Ali Reis(Mirat'ül Memalik), Peçevi, Ahmet Refik Altınay, Ahmet Mithat Efendi(Tarih-i Hikmet).
- Önemli Hattatlar; Şeyh Hamdullah, Ahmet Akşemseddin Karahisari, Hafız Osman, Mustafa Rakım.
- Tezhip sanatçılarına müzehhip denir. Kara Mehmet önemli müzehhiplerdendir.
- Kitap resmi için nakış, tasvir; minyatür ressamı için nakkaş, musavver denmiştir.
- Surname ve Hünername eserleri önemli minyatürleri barındıran eserlerdir. Surname Levni'nin, hünername Matrakçı Nasuh'undur.
- Önemli minyatürcüler; Matrakçı Nasuh, Nigari, Nakkaş Osman, Levni.
- Portresini yaptıran ilk padişah Fatih Sultan Mehmet'tir.(İtalyan ressam Bellini).
- İlk kez resim öğrenimi için Fatih tarafından İtalya'ya Sinan Bey gönderilmiştir.
- İlk resim sergisini Şeker Ahmet Paşa açmıştır.
- Osman Hamdi Bey Arkeoloji Müzesini ve Sanayiinefise Mektebi'ni kurmuştur. Silah Tacirleri ve Kaplumbağa Terbiyecisi ünlü eserleridir.
- Müzik; Abdülkadir Meraği, İtri, Dede Efendi
- Divan Edebiyatı; Nesimi, Ahmedî, Fuzuli, Baki, Nefi, Nedim.
- Halk Edebiyatı; Pir Sultan Abdal, Öksüze Dede, Karacaoğlan, Dadaloğlu.
- Tekke(tasavvuf) Edebiyatı; Hacı Bayram, Şeyh Galip, Kaygusuz Abdal.
- Lale devrinin en önemli şairi Nedim, en önemli minyatürcüsü Levni'dir.
- Mimari

Dini Yapılar

- Erken Dönem: Hacı Özbek Camisi(İznik), Yeşil Cami(İznik, Bursa), Nilüfer Hatun İmareti Camii(İznik), Eski Cami(Edirne), Üç Şerefeli Cami(Edirne), Beyazıt

Külliyesi(Edirne), Hüdavendigâr Camisi(Bursa), Hacı Bayram Camisi(Ankara), İznik Süleyman Paşa Medresesi(İlk Osmanlı medresesi), Lala Şahin Paşa Medresesi(Bursa), Yeşil Medrese(Bursa), Muradiye Medresesi(Bursa), Yeşil Türbe(Bursa), Kırğızlar Türbesi(İznik), Ulu Cami(Bursa), Yıldırım Medresesi(Bursa).

- Klasik Dönem: Hüsreviye Camii ve Külliyesi(Şam), Fatih Camisi(İstanbul), Bayezit Camisi(İstanbul), Haseki Cami ve Medresesi(İstanbul), Şehzade Camisi(İstanbul), Süleymaniye Camisi(İstanbul), Selimiye Camisi ve Medresesi(Edirne), Sultan Ahmet Camisi(İstanbul-Sedefkar Mehmet Ağa), Rüstem Paşa Medresesi(İstanbul), Eyüp Sultan Türbesi(İstanbul), Fatih Sultan Mehmet Türbesi(İstanbul), Mahmut Paşa Türbesi(İstanbul), Yavuz Sultan Selim Türbesi(İstanbul), Şehzade Mehmet Türbesi(İstanbul), 2. Beyazıt Külliyesi(Edirne), Yeni Cami(İstanbul), Mihrimah Sultan Medresesi(Edirne).
- Geç Dönem: Nuruosmaniye Camisi(İstanbul-Batı etkisiyle yapılan ilk eserdir), Laleli Camisi(İstanbul), Nusretiye Camisi(İstanbul), Dolmabahçe Camisi(İstanbul), Ortaköy Camisi(İstanbul).

Sivil Yapılar

- Erken Dönem: Edirne Sarayı(Edirne), Irgandı Köprüsü(Bursa), Bursa Çarşısı, Edirne Bedesteni.
- Klasik Dönem: Topkapı Sarayı(İstanbul-2. Mehmet döneminde yapıldı. En uzun süre hizmet veren saray.), Kanuni Sultan Süleyman Camisi(İstanbul), Çinili Köşk(İstanbul), Mostar Köprüsü(Bosna).
- Geç Dönem: İshak Paşa Sarayı(Doğubeyazıt), Yıldız Sarayı(İstanbul), Dolmabahçe Sarayı(İstanbul), Beylerbeyi Sarayı(İstanbul), Çırağan Sarayı(İstanbul), Revan Köşkü(İstanbul), Şale Köşkü(İstanbul), Sadabat Kasrı(İstanbul), 3. Ahmet Çeşmesi(İstanbul), Tophane Çeşmesi(İstanbul).

Askeri Yapılar

- Erken Dönem: Anadolu Hisarı(1. Beyazıt).
- Klasik Dönem: Rumeli Hisarı(Fatih), Kilitbahir Kalesi(Fatih).
- Geç Dönem: Sedd'ülbahir Kalesi(4. Mehmet), Selimiye Kışlası(3. Selim), Levent Kışlası(3. Selim).
- Gerileme döneminden itibaren batı tarzında okullar açılmıştır. Bunlardan ilki 1. Mahmut döneminde açılan Hendesehane adı verilen askeri okuldur. Batı tarzı askeri düzenlemeler de bu dönemde yapılmıştır.
- İkinci Divanı: Sadrazam konağında Divanîhümayunda yarım kalan işleri tamamlamak amacıyla toplanırdı.
- Galebe Divanı: Elçilerin kabul edildiği divan.
- Ayak Divanı: Padişah tarafından halkın sorunlarının dinlendiği divandır. Olağanüstü durumlarda da toplanır.
- Edirne ve İstanbul Osmanlı Devleti zamanında fethedilmiştir.
- Padişahlar bulundukları görevi, kendilerine Tanrı tarafından verilmiş bir emanet olarak görürlerdi.
- Cülus bahşişi, kılıç alayı hükümdarlı sembollerindendir.
- Şehzade=Çelebi: Padişahların erkek çocukları.
- Sultan: Padişahın kız çocukları.
- Önemli sancak merkezleri; Balıkesir, Kütahya, Manisa, Isparta, Antalya, Sivas, Amasya, Kastamonu, Aydın.

- Birun(Dış saray)da padişah divan işlerini görür, törenleri izler, bayramlaşır ve kapıkulu askerlerine maaş dağıtırdı.
- Divan hangi din ve mezhepten olursa olsun herkese açıktı. En yüksek yargı organı olup önemli davalara bakardı.
- Şeyhülislam ilmiye sınıfının en üst yöneticisidir.
- İlmiye sınıfı mensupları(kazasker, şeyhülislam, kadı, müderris) devşirme olamazlardı.
- Kaptan-ı Derya ve Yeniçeri Ağası İstanbul'da iseler divan toplantılarına çağırılırlardı. Şeyhülislam divan toplantılarına gerek görüldüğünde görüşü alınmak üzere çağırılırdı.
- Sadrazam=Veziriazam:Başbakan.
- Saderet Kaymakamı: İçişleri bakanı.
- Defterdar: Maliye bakanı.
- Evkaf ve Ticaret Nazırlığı: Vakıflar ve Ticaret Bakanlığı.
- Askerlik işlerini düzene koymak için Dar-ı Şura-i Askeri, maliye işlerini düzene koymak için Dar-ı Şura-i Bab-ı Ali, adalet işlerini düzene koymak için Meclis-i Ala-i Ahkam-ı Adliye kuruldu.
- Tanzimat döneminde Şura-i Devlet(Danıştay) kuruldu.
- İltizam sistemi 16.yy dan itibaren kullanılmaya başlamıştır. Devletin vergileri toplama ve hazineye gönderme işini açık artırmaya çıkarması sistemidir. En çok parayı veren kişi bu işi alır ve kendisine mültezim denirdi. Bu sistem tanzimat döneminde kaldırılmıştır.
- Çeribaşı: Kaza sınırı içindeki tımarlı sipahilerin komutanı.
- Tanzimat döneminde iltizam usulü kaldırıldı ve vergilerin toplanması işi muhassıllara verildi.
- Turnalar: Haber taşıyan askeri birlikler.
- Kaptan-ı Deryalığın merkezi Cezayir'di.
- Donanmayla fethedilen son yer Girit adasıdır.
- Osmanlı donanması Çeşme, Navarin ve Sinop baskınlarında Ruslar tarafından yakılmıştır. Haçlılar tarafından da İnebahtı'da yakılmıştır(Sokullu döneminde Kıbrıs'ın alınması sebebiyle).
- Şeri hukukun kaynağı Kuran, Hadis, icma(Bir konuda alim ve bilginlerin verdiği karar), kıyas.
- Mahkemeler herkese açıktı. Mahkeme kararlarına karşı Divanı Hümayuna itiraz edilirdi. Divanı Hümayunun kararları değiştirilemezdi.
- Mekteb-i Hukuk-i Şahane(Hukuk Fakültesi) Tanzimat döneminde açılmıştır.
- Vakıflar şeri hukuk kurallarına göre yönetilirdi.
- Vakıflar kentlerin, kasabaların, haberleşmenin, ulaşımın, taşımacılığın gelişmesinde önemli rol oynamıştır.
- Vakfa bırakılan gayrimenkule mevkuf denirdi. Vakfiye denilen belge ile vakfedilen malın nasıl kullanılacağı belirtilirdi. Vakıf yöneticilerine mütevellî denirdi.
- Osmanlılarda ilk maden işletmeciliği, Osman Bey zamanında Bilecik'teki demir madeninin işletilmesi ile başlamıştır. 1861'de ilk Osmanlı maden kanunu çıkarılmıştır.
- Bedesten, han ve kervansaraylar iktisadi amaçlı ticaretin gelişmesi için yapılmış yapılardır.
- Ticaret yollarında güvenlik derbentçiler tarafından sağlanırdı.
- Derbent: Ticaret yolları üzerine kurulan karakol.
- Akçe: Gümüş para.

- Mecidiye: 20 kuruş deęerindeki para.
- Para basma yetkisi Bank-ı Osmani bankasındaydı.
- Memleket sandıkları milli bankacılığın ilk örneğidir.
- Vergiler tahrir defterine yazılırdı. Vergilerin hepsine tekalif denirdi.
- Niyabet rüsumu: Devlet görevlilerinin yöneticilik yaptıkları yerlerde reayadan aldıkları vergi.
- Ulema: Bilim adamı.
- Sıbyanlardaki erkek öğretmenlere muallim, bayan öğretmenlere muallime denirdi.
- Muid: Müderris yardımcısı.
- İcazetname: Medrese mezunlarına verilen belge.
- İlmiye sınıfını medrese eğitimi görenler oluşturuyordu.
- İlk yüksek düzeyde medrese Fatih'in açtığı Sahn-ı Seman Medresesidir.
- Halk eğitimi yapılan yerler; cami, mescit, tekke ve zaviyeler, ulema evleri, kahvehaneler ve Türk ocaklarıdır.
- Enderun ilk olarak 2. Murat zamanında Edirne Sarayında açılmıştır.
- Batı tarzında açılan askeri okullar; Mühendishane-i Bahr-i Hümayun(3. Mustafa), Mühendishane-i Berr-i Hümayun(3. Selim), Tıphane-i Amire(2. Mahmut), Mızıkâ-i Hümayun(2. Mahmut), Mekteb-i Harbiye(2. Mahmut), Erkan-ı Harbiye(Tanzimat), Bahriye Mektebi(Tanzimat), Askeri İdadiler(Tanzimat).
- Osmanlı topraklarında açılan ilk yabancı okul 1583'te Fransızların açtığı Saint-Benoît'tir.
- Encümen-i Daniş: 1851'de orta ve yüksek öğretimde okutulacak ders kitaplarını hazırlamak ve bilim akademisi olarak çalışmak amacıyla kurulan kurul.
- Maarif-i Umumiye Nezareti: 1857'de kurulan Milli Eğitim Bakanlığının temeli niteliğindeki kuruluş.
- Maarif-i Umumiye Nizamnamesi: 1869'da çıkarılan ve eğitimi düzenleyen yasa. İlköğretim zorunlu hale getirildi. İlk yüksek öğretim kurumu olan Darülfünun(İstanbul Üniversitesi) açıldı.
- Millet sisteminin temeli dini esaslara dayanırdı.
- Osmanlı Devletinin egemenliği altında yaşayan toplulukları din ve mezhep esasına göre örgütleyip yönetme şekline millet sistemi deniyordu. Buradaki millet kavramı aynı din ve mezhepten olan kişiler için geçerlidir.
- Seyfiye=Ehl-i örf, İlmiye=Ehl-i şer, Kalemîye=Ehl-i Kalem.
- İlmiye sınıfını Divanı Hümayunda Şeyhülislam ve Kazasker temsil ederdi.
- Kadılar örfi ve şeri davalara bakardı.
- Devlet göçebelerden adet-i ağnam, ağıl resmi, kışlak ve yaylak adında vergiler alırdı.
- Resmi dil Türkçeydi. Din ve bilim dili olarak Arapça, Edebiyat dili olarak da Farsça kullanılmıştır.
- Tanzimat döneminde konuşma ve yazı dili arasındaki farkın giderilmesi için çalışmalar yapılmış, okullarda Türkçe dersi konmuştur. Kanuni Esasi'ye devletin dili Türkçedir maddesi eklenmiştir. 1908'de İstanbul'da Türk Derneęi kuruldu. 1911'de Selanik'te Genç Kalemler dergisin çıkaran Ömer Seyfettin, Ali Canip ve Ziya Gökalp Türkçenin sadeleşmesi için çalışmışlardır.
- Türkçenin sadeleşmesi ve kendi kimliğine kavuşması ancak Atatürk'ün dil devrimi ile gerçekleşmiştir.
- Divan edebiyatında kaside, gazel, mesnevi, şarkı ve rubailer kullanılmıştır.
- Edebiyat divan, halk ve tekke edebiyatı olmak üzere üçe ayrılırdı.

- Divan edebiyatı şairleri; Ahmedî ve Nesîmî (İlk Osmanlı şairleri), Şeyhî, Ahmet Paşa, Necatî, Süleyman Çelebi (Mevlîd), Baki, Fuzulî, Zâtî, Bağdatlı Ruhi, Nefî, Nabî, Nedîm.
- Halk edebiyatı şairleri; 16-17. Yy: Kul Mehmet, Koroğlu, Gevherî, Karacaoğlu, Aşık Ömer, Öksüz Dede, Pir Sultan Abdal. 19. Yy: Bayburtlu Zihni, Erzurumlu Emrah, Dertli, Dadaloğlu.
- Tekke (Tasavvuf) edebiyatı şairleri; Mevlana, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre, Eflakî Dede (Osmanlı tekke edebiyatı bu şairle başlar), Hacı Bayram Veli, Kaygusuz Abdal, Pir Sultan Abdal, İbrahim Gülşeni, Ümmî Sinan, İbrahim Hakkî (Marifetnağme), Şeyh Galip (Hüsn-ü Aşk).
- Batı etkisiyle gelişen Türk edebiyat akımları tanzimat, servet-i fûnun, fecr-i atî ve millî edebiyat akımlarıdır.
- Tanzimat edebiyatı; Şinasi (Şair Evlenmesi, ilk Türk Tiyatrosu), Şemsettin Samî (Taaşuk-ı Talat ve Fitnat, ilk Türk romanı), Namık Kemal (Cezmi, ilk Tarih romanı), Samî Paşazade Sezai (Següzeşt), Recaizade Mahmut Ekrem (Araba Sevdası), Nabizade Nazım (Karabibik, ilk köy romanı).
- Servet-i fûnun (edebiyat-ı cedide) edebiyatı; 2. Abdülhamîd döneminde ortaya çıkmıştır. Osmanlının Ancak Avrupa'nın örnek alınmasıyla kurtulabileceğini savunmuşlardır. Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Süleyman Nafiz, Halit Ziya, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit.
- Fecr-i atî edebiyatı; Ahmet Haşim, Hamdullah Suphi, Yakup Kadri, Refik Halit, Fuat Köprülü.
- Millî edebiyat; 2. Meşrutiyet döneminde başlamıştır. Türkçülük akımları kuvvetlenmiştir. Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Ali Canip, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri, Refik Halit Karay, Falih Rıfkı Atay, Reşat Nuri Güntekin, Yahya Kemal, Mehmet Akif Ersoy.
- İlk özel matbaa Lale devrinde İstanbul'da Sait Efendi ve İbrahim Müteferrika tarafından kurulmuştur.
- Matbaada basılan ilk eser Vankulu Lügatı'dır.
- İlk resmi gazete 2. Mahmut döneminde çıkarılan Takvim-i Vekayî'dir. İkinci gazete 1840 yılında Ceride-i Havadis'tir.
- İlk özel gazete Agah Efendi ve Şinasi tarafından çıkarılan Tercüman-ı Ahval'dır. Şinasi daha sonra Tasvir-i Efkâr adında fikir gazetesi çıkarmıştır.
- 1866'da Muhbir gazetesi çıkarıldı, 1867'de kapatıldı.
- 2. Abdülhamîd döneminde Sabah, Vakit ve Tercüman-ı Hakikat gazeteleri çıkarıldı. 1895'te Meşveret gazetesi çıkarıldı.
- 2. Meşrutiyetten sonra Volkan, Tanin ve Mizan gazeteleri çıkarıldı.
- 1. Dünya Savaşının sonuna doğru Yenigün, Payam-ı Saba Akşam, İkdâm, Güler yüz gazeteleri çıkarıldı.
- İlk dergi Mecmua-i Fûnun, ilk resmi dergi Mir'at, ilk mizah dergisi Diyojen'dir. 2. Abdülhamîd'in sansür döneminden sonra Genç Kalemler, Türk Yurdu, Hokkabaz, Hoca Nasrettin, Geveze gibi dergiler çıkarıldı.
- 1. Dünya Savaşından sonra Aydınlık ve Aydede gibi mizah dergileri çıkarıldı.
- Koçi Bey, devletin içinde bulunduğu durumla ilgili rapor hazırlamıştır.
- Hezarfen Ahmet Çelebi, kanat takıp uçan ilk insandır.
- Hasan Çelebi, dünyada ilk defa roketli füze uçuşunu gerçekleştirdi.
- İbrahim Müteferrika, ilk basım evini kurdu.
- Osman Hamdi Bey, müzeciliğin kurucusudur. (Müze-i Hümayun).

- İbrahim Hakkı, Marifetnağme adlı eseriyle tarih, coğrafya, matematik ve tıpla ilgili konulara yer vermiştir.
- Ahmet Mithat Efendi, Tarih-i Hikmet.
- Ahmet Cevdet Paşa, Tarih-i Cevdet, Kısas-ı Enbiya Mecelle.
- Güzel sanatlarda mimari, çinicilik, ciltçilik, minyatür, seramik, hat sanatı, edebiyat, cam, tiyatro ve müzik alanlarında eserler verilmiştir.
- Süsleme sanatında, hattatlık, çinicilik, minyatür, nakkaşlık, kakmacılık, oymacılık, tezhip gelişmiştir.
- Kaşi: Çini sanatı.
- Karahanlılar, Gazneliler, Büyük Selçuklular, Anadolu Selçuklular, İlhanlılar, Safeviler, Harzemşahlılar, Osmanlılar çini sanatını kullanmışlardır.
- Osmanlıdaki çini merkezleri Bursa, İznik, Kütahya ve İstanbul'dur.
- Çini sanatının ilk örneği İznik Yeşil Camii'dir.
- Çini süslemenin kullanıldığı eserler; İstanbul'daki Çinili Köşk, Rüstem Paşa Camii, Yeni Camii, Topkapı Sarayı, Selimiye Camii, Sultan Ahmet Camii, Bağdat ve Revan Köşkleri.
- Müstensih: Hattatların hatalarını düzelter ve kitap çoğaltan kişi.
- Hüsn-ü hat=hat: Güzel yazı yazma işi. Bu işi yapanlara da hattat denirdi.
- En önemli hattatlar; Şeyh Hamdullah, Yakut El-Mustasimi, İbn-i Mukle, Ahmed Şemseddin Karahisari, Hafız Osman, Mustafa Rakım Efendi, Mehmed Esad Yesari, Yessari-zade Mustafa İzzet, Hamit Aytac.
- Minyatür sanatıyla uğraşanlara nakkaş denirdi. Minyatür sanatının konuları, Osmanlı Edebiyatı, sultan ve vezirlerin hayat ve sefer hikayeleri, portreler, dini konular, bilimsel konular ve peyzajlardır.
- Ahmedî'nin İskendername'si Osmanlı padişahlarının resimli ilk tarihi olarak tasvir sanatında yer almıştır.
- Minyatür eserler ve yazarları; Hekim Şerefeddin Sabuncuoğlu, Hatifi(Hüsref ile Şirin), Dehlevi(Hamse), Kelile ve Dimne, Busalı Firdevsi(Süleymanname), Feridüddin Attar(Matikut-Tayr), Seyit Lokman ve Nakkaş Osman, Matrakçı Nasuh, Nigari, Kalender, Nakkaş Hasan Paşa, Levni.
- Seramik(Keramik) sanatı ilk kez İznik'te yapılmıştır.
- Mücellit: Cilt sanatıyla uğraşan kişi.
- Önemli halı türleri; Gördes halısı, yıldızlı Uşak halısı, Bergama halısı, Osmanlı saray halısı, Cengerli kilimi, Kula ve Milas halıları.
- Heykeltraşlık gelişmemiştir.
- Eserlerde insan figürü kullanılmış ama melek figürü kullanılmamıştır.
- Müzehhip: Tezhip sanatıyla uğraşan kişi. Uygurların mani dinini kabulünden sonra gelişmiştir. Osmanlıdaki en önemli temsilcisi Kara Mehmet'tir.
- Musiki alanında, Abdulkadir Meragalı, Ömer Bey, Hafız Post, İtri Mustafa Efendi, 3. Selim, Selanikli Ahmet Bey, Hacı Arif Bey, İsmail Dede Efendi, Zekai Dede, Tamburi Cemil Bey önemli temsilcilerdir.
- Osmanlı tiyatrosunu Güllü Agop kurmuştur.
- Mimar Sinan çıraklık döneminde Şehzade Camii, kalfalık döneminde Süleymaniye Camii, ustalık döneminde de Selimiye Camii'ni yapmıştır.
- Çok kubbeli cami mimarisinin ilk örneği Bursa Ulu Camii'dir.
- Kervansaraylar; Edirne Rüstem Paşa Kervansarayı, Kara Mustafa Paşa Kervansarayı, Ulu Kışla Kervansarayı.

- Hanlar; Emir Han, Diyarbakır Hasan Paşa Hanı, Büyük Valide Sultan Hanı, Sivas Yeni Han.
- Bedestenler; Edirne Bedesteni, İstanbul Mısır Çarşısı, İstanbul Eski Bedesten, İstanbul Yeni Bedesten, Ankara Mahmut Paşa Bedesteni, Amasya Bedesteni, Uzun Çarşı, Bursa Çarşısı.
- Hamamlar; Tahtakale Hamamı, İznik İsmail Bey Hamamı.
- Çeşmeler; Edirne İbrahim Paşa Çeşmesi, Davut Paşa Çeşmesi, Azapkapı Saliha Sultan Çeşmesi, Valide Sebili ve Alman Çeşmesi.
- Köprü; Gazi Mihal Köprüsü.
- Diyarbakır kale surları Bizans dönemine aittir.
- Dizdar: Kale komutanı.
- Daruüşifa: Hastane.
- Bac-ı Kırtıl: Hayvanlardan alınan vergi.
- Voyvoda: Balkanlardaki valiler.
- Mutasarrıf: Sancak Beyliğinin yerine tayin edilen memur.
- İptidaiye: Yeni usul ilkokul.
- Hatt-ı Hümayun: Padişah el yazısı.
- İhtisap ağası: Loncaları kadı adına denetleyen kişi.
- Kethüda: Loncayı dışarda temsil eder hükümetle ilişkileri görüşürdü.
- Muhzır ağa: İstanbul'da sivil kuralları çiğneyen yeniçeriler ve diğer askerler arasındaki düzeni sağlardı.
- Kasr-ı Adl: Fatih'ten sonra padişahların divan toplantılarını dinledikleri yer.
- Payitaht: Başkent.
- Şirket-i Hayriye: İlk açılan deniz şirketi(1850-Abdülmecit).
- Tımar sisteminin temeli Hz. Ömer zamanında sahipsiz kalan toprakların devlete vergi ödenmesi şartı ile şahıslara verilmesiyle başlamıştır.
- Eyalet askerleri savaş zamanında sancak beyleriyle birlikte beylerbeylerinin komutası altına girerlerdi.
- Osmanlı Devletinde resmi tören düzenlenen durumlar; ordunun büyük bir sefere çıkması, şehzadenin doğumu veya sünnet düğünü, padişahın Cuma namazına gitmesi, padişahın Mekke'ye armağanlar göndermesi.
- Devlet yönetimi merkeziyetçi yapıdadır.(mutlak monarşi).
- Enderuna Türk kökenli öğrenci alınmamasıyla Türk aristokrat sınıfının oluşması önlenmiştir.
- İlk divan örgütü Sasanilerde görülmüştür. İslam dünyasında divan örgütü Hz. Ömer döneminde görülmüştür.
- Osmanlı Devletinde bozulmalar Kanuni döneminde başlamıştır.
- İlk kez bir şeyhülislamın öldürülmesi 4. Murat zamanında olmuştur.
- Önemli yönetim merkezleri sırasıyla; Eski Saray, Topkapı Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Çırağan Sarayı, Yıldız Sarayı.
- Cuma divanı: Şeri, örfi davaların ve ilmiyenin sorunlarını çözen divan.
- Büyük devlet memurlarını atama, görevden alma veziriazamın buyruğu ile olurdu.
- Vezir olabilmek için sancak beyliği, beylerbeyliği, ve son olarak da Rumeli Beylerbeyliğinde bulunmak gerekliydi.
- Kaptanı Derya Kanuni döneminde divan üyesi olmuştur.

- Defterdar ve Nişancılar devşirme ve kapıkulu kökenlidirler.
- İlmiye sınıfının 3 önemli görevi vardır; Tedris(Eğitim), Kaza(Adalet), İfta(Fetva verme).
- İlmiyenin en yetkili kişisi şeyhülislam, özlük işlerini yürütense kazaskerdir.
- Kadı ve müderrisler ulema sınıfındandır.
- Kazaskerler Tanzimat dönemine kadar kadıların vermiş olduğu kararları gerektiğinde incelemek ve düzeltmekle görevliydi.
- Rumeli Beylerbeyliğinin merkezi Manastır, Anadolu Beylerbeyliğinin merkezi Kütahya'ydı.
- Kadı, voyvoda, tımarlı sipahi, sadrazam yürütmede padişahı temsil eden devlet görevlileriydi.
- Askeri veya sivil kuruluşların başkanı, başkan yardımcısı ve baş sorumlusu olan kişilere kethüda denirdi. Kethüdanın yardımcısına yiğitbaşı denirdi. Yiğitbaşı esnaf tarafından seçilir kadının onayı ile göreve başlardı. Yiğitbaşının görevleri; kethüdanın olmadığı zamanlarda vekilliğini yapmak, kethüda ile esnaf arasındaki işleri yapmak, esnafı mahkemede temsil etmek, esnafın sorunlarını çözmek, ceza alan esnafın cezasını uygulamak, esnaflar için alınan malzemeyi paylaştırmak, kalfalıktan ustalığa geçebilecek esnafı denetlemek, ustalık törenlerini düzenlemek.
- Has toprakların vergilerini voyvodalar toplardı.
- Tımar sahibi=Sahib-i arz
- Eflak ve Boğdan prenslerine voyvoda denirdi.
- İltizam usulü Tanzimat ve Islahat Fermanlarında kaldırılmıştır.
- Sarıca sekban: İltizam usulü ile bozulan güvenlik ve askerlik hizmetlerini yerine getiren valilerin kapılarındaki askerler.
- Hukukun şeri ve örfi kurallardan oluşması, 19. Yy.da azınlık mahkemelerinin kurulması ve kapitülasyonların verilmesi hukukta ikilik yaratmış ve birliği bozmuştur.
- Askeri sınıfın davalarına kazasker, şehirlerdeki davalara ise kadılar bakardı. Kararlar şerriye defterine yazılmıştır.
- 1837'de Meclis-i Vala-yı Ahkam-ı Adliye kurulmuştur. Yargıtay ve Danıştay gibi üst mahkemelerinin görevlerini yerine getirmiştir. Yasa, tüzük, yönetmelik gibi düzenlemeleri çıkarmıştır.
- Mecellede eşya ve borçlar hukuku kuralları yer alırken; kişi, aile, vakıf, miras hukuku kurallarına yer verilmemiştir.
- Şeri hukukun örfi hukuka uygun olma zorunluluğu yoktur.
- Gümüş paranın(akçe) ön yüzünde kelime-i şahadet ve dört halifenin adları, arka yüzünde ise dönemin padişahının adı yer alırdı.
- Şıkk-ı Evvel: Baş defterdar.
- Şıkk-ı Sani: Anadolu defterdarı.
- Şıkk-ı Salis: Arap ve acem defterdarı.
- Geçmişe dönük ilk bütçe 1. Mahmut döneminde, geleceğe yönelik ilk bütçe 4. Mehmet döneminde sadrazam Tarhuncu Ahmet Paşa tarafından yapılmıştır.
- Duyun-u Umumiye 2. Abdülhamit tarafından Muharrem Kararnamesi ile 1881'de kurulmuştur.
- Müsadere sistemi 2. Mahmut döneminde kaldırılmıştır.
- Poşkes: Halkın memurlara ödediği vergi.
- Kapitülasyonlar için İmtiyazatı Ecnebiye, Akitname, Uhudu Atika gibi isimler kullanılmıştır.

- Resmi olmayan ilk kapitülasyonlar 1365'te Ragusa(İtalyan) şehrine verilmiştir. Daha sonra resmi olarak ilk kapitülasyonlara Fatih döneminde Venedikli ve Cenovalı tüccarlara verilmiştir.
 - Sokullu Mehmet Paşa devşirme sistemiyle yetişmiş Enderunda eğitim görmüş devlet adamıydı.
 - Topçu Ocağı 1. Murat döneminde kurulmuştur.
 - Alaybeyi: Bir sancakta bulunan tımarlı sipahilerin en üst amiridir.
 - Martalos: Hristiyan olan derbent muhafızları.
 - Devşirme sistemi 2. Murat döneminde kabul edilmiştir.
 - Batı tarzında açılan okullar devlete, medreseler vakıflara, azınlık okulları kilise ve onların vakıflarına, yabancı okullar elçiliklere bağlıydı.
 - Mülkiye mektepleri 2. Mahmut döneminde açılmıştır.
 - Tanzimat döneminde kız öğrenciler için rüştiye ve öğretmen okulları açılmıştır.
 - İlk rasathaneyi Takıyyeddin Mehmet açmıştır. Fakat uğursuzluk getirdiği gerekçesiyle kapatılmıştır.
 - İlk Osmanlı camisi İznik Hacı Özbek Camisi'dir.
 - İstanbul'daki ilk Osmanlı camisi Fatih Camisi'dir.
 - Edirne'deki ilk Osmanlı camisi Eski Cami'dir
 - Batı tarzında ilk mimari eser 3. Ahmet çeşmesidir.
 - Seferli odası: Müzisyen, berber, terzi gibi görevlilerin bulunduğu enderunda yer alan odadır.
 - Darülbeyti: İlk Osmanlı şehir tiyatrosu.
 - Darilelhan: 1914'te açılan Osmanlı konservatuvarı.
 - Baserabya: Güney Karadeniz, Polonya, Tuna ve Boğdan arasında kalan 1812 Bükreş Antlaşmasıyla Rusya'ya bırakılan, 1856 Paris Antlaşması'yla geri alınan, 1878 Berlin Antlaşmasıyla Rusya'ya yeniden bırakılan bölge.
 - Evliye-i Selase: Kars-Ardahan-Batum ve Selanik-Manastır-Kosova için farklı zamanlarda kullanılan üç sancağı ifade eden terim.
 - Mağrib-i Aksa: Kuzey Afrika'nın en batısında yer alan Fas için kullanılan terim.
 - Garp Ocakları: Trablusgarp, Cezayir, Tunus gibi Kuzey Afrika'daki üç özerk eyaletin ortak adı.
 - Kur'a nizamnamesi: Yirmi yaşındaki herkese beş yılı fiili, yedi yılı rediflik şeklinde on iki yıllık askerlik yükümlülüğü getiren 1847'de yayınlanan belgedir.
 - Padişah(Fatih Sultan Mehmet) emriyle öldürülen ilk sadrazam Çandarlı Halil Paşa'dır. Ayrıca ilk müsadere de Fatih tarafından Çandarlı ailesinin malları müsadere edilmiştir.
 - İlk havan topu İstanbul'un fethinde kullanılmıştır.
 - Minyatürde perspektif kurallarına uyulmadan kadın, çiçek, manzara gibi figürler çizilmiştir.
-
- Padişahın yasama yetkisini gösteren belgeler; ferman, kanunname, adaletname, berat, yasakname ve tevki.
 - Padişah bütün yürütme gücünü kendinde toplamıştır. Bu gücü Divanı Hümayun aracılığı ile kullanmıştır.
 - Hükümdarın şeri yargı yetkisi yoktur. Bu yetki kadıdadır. Fakat örfi hukukta padişahın yetkileri sınırsızdır.

- Padişah örfi hukuka göre verilen cezaları affetme yetkisine sahipti.
- Padişahın gücünün göstergeleri; kulluk sistemi, müsadere, ferman, kanunname, yasakname, berat, adaletname, tevki.
- Ferman=Kanun-u Padişah=Yasağ-ı Padişah.
- Ferman, Nizam-ı Alem(dünyayı düzenleme) düşüncesinden kaynaklanırdı.
- Ferman üç bölümden oluşurdu; 1. Bölüm: Padişahın kendini tanıtmayı. 2. Bölüm: Durumun açıklanması ve yaptırımların belirtilmesi. 3. Bölüm: Fermana göre davranılmasının istenmesi.
- Veziriazam, defterdar ve kazasker de padişah tuğrası ile ferman çıkarabilirdi.
- Tevki: Kadılara gönderilen padişah fermanlarına dendiği gibi, nişan ve fermanla eş anlamlı olarak da kullanılmış olup padişahın bütün yazılı emirlerine de denirdi.
- Kurumsal olarak padişahın yetkileri sınırsızdır. Yetkileri ancak şeriat ve gelenekler kısıtlardı.(Gelenekler ata-dede yasalarıdır.). Padişahın en temel görevi adaleti sağlamaktır.
- Şehzadelere çelebi ve efendi de denmiştir.
- Tahta çıkmayı etkileyen faktörler; İstanbul'a yakın bir yerde vali olması, devlet adamları, kapıkulu ocağı, ulema ve saray görevlilerinin desteğini sağlaması, yaşça büyük ve olgun olması.
- Fatih kanunnamesinde devlet teşkilatı, vergiler, cezalar, reayanın durumu, büyük devlet adamlarının rütbesi, devlet adamlarının protokoldeki yerleri ile ilgili konular yer almaktaydı.
- İlk Osmanlı sarayı 1326'da Bursa'da yapılmıştır.
- Babü's-saade: Padişahın devlet işlerini gördüğü, törenleri izlediği ve resmi işlemleri yaptığı yer.
- Topkapı Sarayı Fatih, Dolmabahçe Sarayı Abdülmecit, Yıldız Sarayı(Özellikle 2. Abdülhamit zamanında ana saray olarak kullanılmış Osmanlı Devleti'nin son sarayıdır.) 3. Selim, Çırağan Sarayı Abdülaziz, Beylerbeyi Sarayı Abdülaziz döneminde yaptırılmıştır.
- Osmanlı toplumunda düzenlemenin temelinde daire-i adalet(adalet dairesi) ilkesi yer almıştır.
- Ekonomik kaynaklı sınıfsal ayrım yoktur.
- Osmanlı Devleti'nde Islahat Fermanına kadar devlet yöneticisi olmanın ön koşulu Müslüman olmak ve Türkçe bilmektir.
- Sadrazam padişah mührü ile atanır, mührün geri alınmasıyla görevinden alınır.
- Buyruldu: Sadrazamın verdiği kararlara denirdi.
- Defterdar padişah malının mutlak vekilidir.
- Nişancı örfi hukuk uzmanıdır.
- Türk ve Müslüman olma zorunluluğu olan tek divan üyesi kazaskerdir.
- Kadı kararlarına itiraz kazaskerlere yapılırdı.
- Divan üyelerinden sadrazamlığın oluşturulması, vezir sayısının artırılması, defterdar sayısının artırılması, kazasker sayısının artırılması sınırların genişlediği ve işlerin arttığının kanıtıdır.
- Reisül Küttab divanın doğal üyesi değildir.
- En yüksek yargıç kazaskerdir.
- Fetva dini alanla sınırlı kalmamış, savaş-barış, kanunların çıkarılması, padişahın tahttan alınmalarında da etkili olmuştur.

- Ülke eyaletlere bölünürken merkeze uzaklık, vergilendirme şekli ve dini kimlik gibi özellikler temel alınmıştır.
- Tımar sahibi, imam, kethüda ve kocabaş(Gayrimüslim köylerde) köylerde yöneticilik görevi yapmışlardır.
- Kadı her kademedeki yöneticileri denetlerdi.
- Yeniçeriler yaya askerlerdir. Bektaşî geleneğine bağlıydılar.
- Donanmada kalyon, kadirga(büyük yelkenli), baştarda, çektiri(küçük kürekli) denilen savaş gemileri kullanılmıştır.
- Osmanlı havacılığını 1911'de Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa başlatmıştır.
- Enderunda siyasi, idari, sanat, meslek, davranış eğitimi verilirdi.
- Arpalık: Yüksek dereceli memurlara emekli maaşı niteliğinde verilen topraklar.
- Toprak sisteminin belirlenmesinde yerel unsurlar göz önüne alınmıştır.
- Tımar, genel olarak bir kimseye belli bir hizmet için belli bir ücret karşılığında devlet denetimindeki gelir getiren kaynakların tahsis edilmesi sistemidir. Dirlik ise tahsis edilen gelirdir.
- Tımar sistemi, devletin askeri, idari, iktisadi yapısının temelidir.
- Tımar sisteminde arazilerin çıplak mülkiyeti padişaha, kullanım hakkı köylüye, vergi geliri tımar sahibine aitti.
- İltizam defterdarın denetiminde yapılan bir ihale işlemidir.
- 18. Yy'da eyalet ve sancaklar vergi geliri yüksek rütbeli devlet adamlarına tahsis edilmiş, bu kişiler mütesellim denilen kişiler vasıtasıyla oraları yönetmişlerdir. Buna arpalık usulü denmiştir. Bu kişiler zamanla güçlenerek ayanlara katılmışlardır. Bu nedenle 18 yy'a ayanlar çağı denmiştir.
- Ayanlığın kaynakları, iltizam usulü, arpalık usulü, mukataa usulü.
- Mukataa usulü, hazineye ait herhangi bir gelirin belli bir bedel veya açık artırma ile iltizama çıkarılması. Örnek, Pazar yerleri, madenler, iskeleler mukataa olarak verilirdi.
- Müslüman bir hükümdar kanun koyamazdı. Çünkü İslamiyet'e dayanan şeri hukuk kesindi. Fakat hükümdarın toplumun hayrı için şeriatın dışında yasa koyma yetkisinin olduğu anlayışı örfi hukuku doğurmuştur.
- Kassam: Askeri sınıfın miras taksimatını yapan kadılara verilen ad.
- Sayıştay=Divan-ı Ali-i Muhasebat(1862)
- Danıştay=Şura-yı Devlet(1868)
- Yargıtay=Divan-ı Ahkam-ı Adliye(1868)
- Kadıların noterlik yapma, kazalarda belediye başkanlığı yapma, askeri sınıf hakkında rapor hazırlama gibi görevleri de vardır.
- Kanuni döneminde Sahn-ı Süleymaniye Medresesi açılmıştır.
- 17. Yy'dan itibaren medreselerde pozitif bilimlere yer verilmemiştir.
- Türkler daha çok tarım, askerlik ve sanatla uğraşmış; ticaret işleri ise daha çok Rum, Ermeni, Yahudi ve yabancılara bırakılmıştır.
- Ticari faaliyetler birden fazla gümrük ile vergilendirilmiştir. Buna Karagümrük denilirdi.
- İstanbul'u veziriazam ve yeniçeri ağası denetlerdi.
- Üretimin standardı ihtisap kurallarıyla belirlenirdi.
- Gedik usulü, tekel, ayrıcalık sistemidir. Gedik sahibinin yaptığı bir işi başkası yapamazdı. Gedik ruhsatı gerekliydi. Sanayiye gerilettiği.

- Yed-i vahid, tekel uygulamasıdır. 1826 yılından itibaren sanayi inkılabının sonucu olarak hem ham maddenin dışarıya çıkmasını engellemek hem de işsiz esnafı himaye altına almak için uygulanmıştır. 1838 Balta Limanı Antlaşması ile kaldırıldı.
- Örfi vergiler ihtiyaca göre padişah tarafından konulur.
- Vergi oranları bütün ülkede aynı olmayabiliyordu. Her sancağın kanununda toplanacak vergi ve oranları belirtilirdi.
- Vergiyi tımar sahipleri, mültezimler, muhassıllar, cizyedarlar toplardı.
- Bir Müslüman haracı toprağı işlerse o da haraç öderdi.
- Kantariye, tartılardan alınan vergi.
- Milli nitelikli ilk banka Ziraat Bankası'dır.
- Ceb-i Hümayun: Padişah hazinesi.
- Ekonominin çökmesinde kapitülasyonların, coğrafi keşiflerin, sanayi devriminin, ticaret anlaşmalarının ve dış borçlanmanın etkisi gibi dış nedenler olmuştur. En önemli iç nedenler ise tımar sisteminin bozulması, ulufelerin yüksek olması ve yolsuzlukların artması, savaş tazminatlarının verilmeye başlanması, lüks tüketimin artması, ganimetlerin azalması, mimari için yapılan masrafların artmasıdır.
- Kapitülasyonlar ile Fransa ticari, adli, idari, mali imtiyazlar elde etmiştir.
- Coğrafi keşifler ile hammadde ihracatı daralmış, sanayi devrimi ile de Osmanlı sadece hammadde ihraç eden ülke haline gelmiştir.
- Duyunu Umumiye'nin el koyduğu gelirler, tütün, tuz, alkol, balık, ipek.
- Duyunu Umumiye'nin yönetim kurulunda İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Avusturya ve Osmanlı Devleti bulunmaktaydı.
- Osmanlı biliminin gerçek kurucusu Fatih Sultan Mehmet'tir.
- Bilim ve düşüncenin dayanakları, İslam dini, Türk adet ve gelenekleri, coğrafi özellikler, Anadolu Selçuklu dönemi birikimi, İslam dünyasının katkılarıdır.
- Batı bilimiyle karşılaşma, yeni kimlik arayışı, dış etkiler bilim ve düşünce yapısında değişimlere neden olmuştur.
- Matrakçı Nasuh, Silahşörlük Kitabı.
- Hezarfen Hüseyin, Tarih alanında, Batı ile ilişki kuran ilk bilgin, Osmanlı Teşkilat Tarihi önemli eseridir.
- Ahmet Resmi Efendi, Sefaratname.
- Ratip Efendi, Viyana elçisidir. Osmanlı-Avusturya karşılaştırması yapmıştır.
- Ahmet Vefik Paşa, Lehçe-i Osmani ile Türkçe sözlük yazmıştır. Türk tiyatrosunun kurucusudur.
- Dini nedenlerden dolayı resim ve heykeltıraşlık gelişmemiştir.
- Osmanlıda imar faaliyetleri Hassa Mimarlar Ocağı tarafından yürütülürdü. Mimarlar da burada yetişmiştir. 19. Yy başlarında bu ocağın yerini Enbiye Hassa Müdürlüğü almıştır.
- Mimaride taş, tuğla, ahşap ve alçı kullanılmıştır. Süslemede en çok çini, hat, bitkisel ve geometrik öğeler kullanılmıştır.
- Barok, son derece biçimlenmiş, dinamik, görüntüde çapraşık, süslemeli, anıtsal, hareketli ve karmaşık bir Avrupa sanat üslubudur. Baroğun aşırı süslemelisine rococo denir.
- Türk baroku, Avrupa barok sanatının Türklere has motiflerle desteklendiği üslup.
- Mimar Kemalettin Bey, Ulusal Mimarlık Akımının öncüsüdür. Klasik Türk mimarlık yapıtlarını dirilterek Türk Milli üslubu yaratmaya çalışmıştır. Mescidi Aksa'nın onarımını

yapmıştır. Vakıf Hanları, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü, Demiryolları Müdürlüğü binaları başlıca eserleridir.

- Minyatürde batı etkisi yoktur, gelenekçidir.
- İlk ressamı asker kökenlidir.
- Yakup Şah, 2. Beyazıt devri mimarlarından.
- Mimar Ayaz, Fatih devri mimarlarından.
- Mimar Hayreddin, Mimar Sinan'ın öğrencisi olup Bosna'daki Mostar Köprüsü'nün mimarıdır.
- Haseki sultan: Padişahın en itibarlı karısı.
- Kılıç kuşanma: Padişahın tahta çıkışında yapılan biat töreni.
- Surre alayı: Mekke ve Medine'ye gönderilen para, malzeme.
- Çorbacı: Yeniçeri yüzbaşısı.
- Meşayih: Şeyhülislamlik dairesi.
- Mendes müessesesi: 2. Selim zamanında çıkan kredi kuruluşu.
- Telhis: Divan görüşmelerinin özeti.
- Kızılelma: Türklerin batıya akınlarında rol oynayan sembol.
- Mülazım: İcazeti olan medrese mezunlarından devletten görev almak üzere başvuranlar, stajyerler.
- Tevki: Padişahın buyruğuna çekilen nişan.
- Orta: Yeniçeri bölüğü.
- Örü: Maden bölgesi.
- Huzur Mürafaası: Paşa kapısında görülen dava.
- Kola çıkma: Veziriazam ve yeniçeri ağasının İstanbul'u teftişi.
- Fetvahane: Şeyhülslama bağlı daire.
- Acemioğlanlar ocağında zanaatkarlık eğitimi de verilirdi.
- Divanı Hümayun'un yürütme ve danışma yetkileri vardır. Yasama padişaha aittir.
- Arasta: Aynı işi yapan sanatkarların bulunduğu çarşılar.
- Tımar sisteminin iç güvenliğinin sağlanması üzerinde de etkisi olmuştur.
- Lonca teşkilatı toplumsal bütünlüğün korunması, İslam felsefesinin geliştirilmesi, askeri faaliyetlerin manevi olarak desteklenmesi durumlarıyla devlet politikasını desteklemişlerdir.
- Bursa önemli ipek merkezlerindendir.
- Çırağan Sarayı 1992'de otel olarak hizmete açılmıştır.
- Reaya ve Zimmi yönetilen(reaya) sınıfı içindedir.
- Osmanlı Devleti'nde işçi ve burjuva sınıfı bulunmamaktaydı.

KARMA

- Ceride-i Havadis, Türk basın tarihinin ilk yarı resmî Türkçe gazetesi olarak kabul edilir.
- Beyan-ı Menazil-i Seferi İrakeyn adlı 128 tasvirden oluşan eseriyle tanınan minyatür sanatçısı Matrakçı Nasuh'tur.
- Divan-ı Hümayun'un mali, adli ve askeri işlere baktığı söylenebilir.
- Riyale, patrona, kapudane donanma komutanı için kullanılan unvanlardır.

- Osmanlı'daki ilk kadın dergisi terakki muhadderat.